

Luc Soete

Innovatie kan ook destructief zijn

In september schreef de Amerikaanse Nobelprijswinnaar economie Paul Krugman, in zijn vrije tijd ook columnist voor de New York Times, naar aanleiding van de crisis een uitvoerig overzicht over de vraag waar de economie verkeerd is gegaan. Zijn kritiek ging vooral in op de bijdrage van financiële economen, met name die van de Chicago School. Hun inzichten over rationele verwachtingen en markt-efficiëntie vormden de basis voor de ontwikkeling van heel wat innovatieve financiële producten die plots, en na een vrij lange periode van internationale handel, hun status van *creative assets* zagen veranderen in *toxic assets*. Hoezeer ik ook fan ben van Krugmans soms bijtende columns, de schuld alleen leggen bij financiële economen lijkt mij onterecht. Het debat moet uitgebreid worden naar andere gebieden, inclusief de analyse van innovatie. Beschouw dit dus als een persoonlijke *soul searching*.

Innovatie is de afgelopen tien tot twintig jaar in beleids- en bedrijfskringen zo'n beetje verworden tot de oude Guinness-slogan: *innovation is good for you*. En ook al blijkt nu dat dit ook klopt — er zitten in Guinness grote hoeveelheden antioxidanten — de vraag blijft of dit altijd zo is. Innovatie heeft zich over de jaren heen ontwikkeld als een begrip dat staat voor economische dynamiek, voor noodzakelijke vernieuwing, voor zogenaamde *creative destruction*, dynamiek mogelijk ten koste van sommige belangen maar ten goede van de maatschappij. Het begrip innovatie heeft dan ook een positieve connotatie: het succesvol invoeren van nieuwe producten of processen. Succes wordt hierbij in de eerste plaats verzekerd door de markt. *Innovation failures* zijn producten of processen die onvoldoende doordacht werden ingevoerd en dan ook vrij snel afgestraft worden op de markt. Voor zover er sprake is van mogelijke negatieve maatschappelijke aspecten zijn die vooral van morele of ethische aard, en vallen onder de rubriek *technology assessment* waarbij de overheid in het extreme geval overgaat tot regulering om technologische ontwikkelingen af te remmen.

Het grootste deel van onze economie bestaat tegenwoordig echter uit diensten die vooral in de vorm van een netwerk worden aangeboden. Denk aan gezondheid, onderwijs, de financiële sector, distributie en transport, veiligheid. Veranderingsprocessen zijn hier veel complexer en hangen vooral af van de aard van de interactie tussen dienstverleners en gebruikers. Heel wat netwerk-systemen beantwoorden niet alleen aan economische maar

ook aan maatschappelijke doeleinden. Regulering is dan ook een essentieel onderdeel van deze diensten, zodat markten er in een volledig ander kader opereren.

Verandering en innovatie in de zin van een succesvolle invoering zijn moeilijk vooraf te bepalen. Innovatiefalen zal mogelijk slechts jaren nadien in de vorm van een veel omvangrijker systeemfalen aan de oppervlakte komen. De financiële crisis is daar op dit ogenblik het meest sprekende voorbeeld van, maar zeker niet het enige. *Securization* en *credit default swaps* waren bij hun invoering belangrijke innovaties voor banken. Ze maakten effectief gebruik van nieuwe mogelijkheden van digitale informatie- en communicatietechnologie om risico's te spreiden, te vermarkten en zich op nieuwe, inventieve manieren te verzekeren. Met alle gevolgen van dien. Precies deze financiële innovaties brachten wereldwijd de stabiliteit van het financiële bestel in gevaar.

Wanneer de regulering geen pas houdt met technologische ontwikkeling, wordt ze een bron van creativiteit.

Deze vorm van innovatie kan, in tegenstelling tot de oude, met een positief aureool omgeven schumpeteriaanse notitie van *creative destruction*, omschreven worden als *destructive creation*. Dit is een veranderingsproces dat ten goede komt aan enkelen ten koste van velen. Het komt voor in netwerk-systemen waar geen algemene marktafstraffing kan plaatsvinden. Meer nog,

wanneer de netwerkregulering geen pas houdt met technologische ontwikkeling, wordt ze een bron van creativiteit. Dan worden producten ontworpen waarmee nieuwe financiële transacties mogelijk zijn die ook in het reguleringskader passen.

Het fenomeen van destructieve creatie vindt zijn toepassing niet alleen in de financiële sector maar in vele, zo niet alle netwerksystemen. De kwetsbaarheid ligt in de moeilijkheid om de regulering snel aan te passen aan nieuwe technologische ontwikkelingen. Dat vergt heel wat, en vooral van de overheid: gedetailleerde en continu opgewaardeerde expertise over het opereren van het netwerksysteem en kennis en wetenschappelijke inzichten over nieuwe vormen van dienstverlening en hun maatschappelijke implicaties.

Innovatie in netwerkdiensten is een van de belangrijkste uitdagingen voor hoog ontwikkelde landen als België en Vlaanderen. Naarmate steeds meer economische waarde wordt gegenereerd in de dienstensector, wordt de vraag naar duurzame productiviteitsverbeteringen in de dienstensector indringender. Met *Innovation is good for you* zullen we het zeker niet redden. (T)

DE AUTEUR IS PROFESSOR ECONOMIE AAN DE UNIVERSITEIT VAN MAASTRICHT.